

1 **Appendix Hoofdstuk 13 Tabellen wetenschappelijke onderbouwing farmacotherapie van ouderen met**
 2 **een bipolaire stoornis**

3 Zoals beschreven in hoofdstuk 13.5.

4 • **Tabel 1** Lithium bij ouderen.

	N	leeftijd (range)	design	Dosis- concentratie	Duur (weken)	Resultaten (uitkomstmaat)
Van der Velde, 1970	12	67 (60-74)	R	onbekend	2-156	33% herstel van manie (global rating scale)
Himmelhoch et al, 1980	81	63.3 (55-88)	R	onbekend	3-8	69% response van depressieve of manische symptomen (scale for clinical efficacy)
Abou-Saleh & Coppen, 1983	7	57.1	P	onbekend	52	43% remissie van manie en depressie (affective morbidity index)
Murray, 1983	25	(60-78)	P	onbekend	104	Vergeleken met jongere patiënten bleek klinisch effect (onderhoudsbehandeling) niet afhankelijk van leeftijd
Schaffer & Garvey, 1984	14	69 (65-77)	P	900mg – 0.58mEq/ml	>2	10 patiënten hadden klinische verbetering van manische symptomen (71%)
Stone, 1989	48	70.3 (65-82)	R	onbekend	26	40% geen klinisch terugval na 6 maanden, geen verschil in herstel van manie tussen

Bijlagen Appendix hoofdstuk 13

						lithiumgebruikers (n=48) en niet-lithium gebruikers (n=44).
Sharma et al, 1993	4	68.5 (66-71)	P	300-600mg/dag	40-78	Response in alle rapid-cycling patiënten, 2/4 een aanzienlijk herstel van depressieve of manische symptomen
Sanderson, 1998	41 (72)	67.2	R	onbekend	5	Duur van opname (manie en depressie) was gelijk voor lithiumgebruikers (n=41), valproaat gebruikers (n=20) en carbamazepine gebruikers (n=11)
Chen et al, 1999	30	69.4 (>55)	R	onbekend	2.3	Manie verbetert bij 67% van lithium gebruikers (n=30) vs 35% van valproaat gebruikers (n=29). Bij therapeutische spiegel verbetert 83% van lithium gebruikers (>0.8mmol/L) vs 75% van valproaat gebruikers (65-90microg/L)
Goldberg et al, 2000	2	76; 71	P	600mg/dag - 0.63mmol/L; 900mg/dag - 0.43mmol/L	3	Remissie van depressieve en manische episodes bij herintroductie van lithium na toxiciteit
Sajatovic et al, 2005	34	60.1 (55-82)	RCT	750mg/dag 0.8-1.1mmol/l	76	Lithium (n=34) is effectiever dan placebo (n=31) in het voorkomen van terugval in (hypo)manie, 29% stopte met de studie
Geddes et al, 2010	27	(>53)	P	0.4-1.0mmol/L	104	Lithium is even effectief (n=27) als de combinatie lithium-valproaat (n=22) en effectiever dan valproaat alleen (n= 31) bij terugvalpreventie.

1 R= retrospectief, P= prospectief, RCT= randomised controlled trial.

Bijlagen Appendix hoofdstuk 13

- 1 •
- 2 •
- 3 • **Tabel 2** Anticonvulsiva bij ouderen.

	N	leeftijd (range)	design	Dosis- concentratie	Duur (weken)	Resultaten (uitkomstmaat)
Valproaat						
McFarland et al, 1990	6	66 (56-74)	R	500mg/dag 50-150microg/mL	4	Significante verbetering van manische symptomen na valproaat additie bij therapie resistentie
Sharma et al, 1993	4	68.5 (66-71)	P	1000-1250mg/dag	40-78	Combinatie van lithium en valproaat geeft response in alle rapid-cycling patiënten, 2/4 een aanzienlijk herstel
Risinger et al, 1994	4	70 (65-73)	R	1000-1500mg/dag 50-75microg/ml	2-4	Herstel van manische symptomen in alle patiënten
Puryear et al, 1995	7	70 (63-81)	R	1000 mg/dag(100-1750) 57nanog/mL (34-82)	>1	Significante verbetering van met name manische symptomen
Kando et al, 1996	24	71.3	R	743mg/dag (250-2000) 53mg/L (11-102)	>2	Effectief in 62% van de manische patiënten met een adequate behandeling

Bijlagen Appendix hoofdstuk 13

Schneider & Wilcox, 1997	4	74.8 (65-81)	R	52-115mg/L	72-156	Remissie na valproaat additie bij lithiumtherapie in manische rapid-cyclers
Sanderson, 1998	20	67.2	R	onbekend	4	Duur van opname was gelijk voor lithiumgebruikers (n=41), valproaat gebruikers (n=20) en carbamazepine gebruikers (n=11).
Niedermier & Nasrallah, 1998	23	67 (60-86)	R	1.029mg/dag (500-2250) 72mg/L (36-111)	>1	87% response (CGI) bij manische, depressieve en gemengde episode
Noaghiul et al, 1998	21	71 (60-82)	R	1.405mg/dag – 72mg/L	1-7	19 patiënten hadden duidelijke klinisch herstel (CGI) van manie
Chen et al, 1999	29	71.2 (>55)	R	onbekend	2.3	Manie verbetert bij 67% van lithium gebruikers (n=30) vs 35% van valproaat gebruikers (n=29). Bij therapeutische spiegel verbetert 83% van lithium gebruikers (>0.8mmol/L) vs 75% van valproaat gebruikers (65-90microg/L).
Mordecai et al, 1999	6	70.8 (64-75)	R	250-1000mg/dag 23-51.7	2-43	3 patiënten stabiel met valproaat monotherapie 2 lithiumgebruikers verbeterden na valproaat additie Zowel manische as depressieve symptomen
Geddes et al, 2010	31	(>53)	P	750-1250mg/dag	104	Lithium is even effectief (n=27) als de combinatie lithium-valproaat (n=22) en effectiever dan valproaat alleen (n= 31) bij terugvalpreventie.

Bijlagen Appendix hoofdstuk 13

Carbamazepine						
Cullen et al, 1991	3	57 (48-72)	R	200-1200mg/dag 2236Umol/L	>1	2/3 patiënten herstelde aanzienlijk van therapie-resistente melancholische depressie
Sanderson, 1998	11	67.2	R	onbekend	4	Duur van opname was gelijk voor lithiumgebruikers (n=41), valproaat gebruikers (n=20) en carbamazepine gebruikers (n=11).
Lamotrigine						
Robillard & Conn, 2002	5	71.5 (65-85)	P	25-100mg/dag	12	50% reductie van depressie symptomen (HDRS) in 3 rapid cyclers
Sajatovic et al, 2005	33	60.1 (55-82)	RCT	100-400mg/dag	76	Lithium (n=34) is effectiever dan placebo (n=31) in het voorkomen van terugval(manie/depressie). 18% stopte met de studie.
Sajatovic et al, 2011	57	66.5 (60-90)	P	150.9mg/dag		57.4% remissie (MADRS) 64.8% response 33% drop-out

1 R= retrospectief, P= prospectief, RCT= randomised controlled trial, CGI= Clinical Global Impression scale, HDRS= Hamilton Depression
2 Rating Scale.

3 • **Tabel 3** Antipsychotica bij ouderen.

Bijlagen Appendix hoofdstuk 13

	N	leeftijd (range)	design	Dosis- concentratie	Duur (weken)	Resultaten (uitkomstmaat)
Aripiprazol						
Gupta et al, 2004	1	64	R	40mg/dag	56	Klinisch verbetering ook van M. Parkinson symptomen
Sajatovic et al, 2008	22	59.6 (50-83)	P	10.3mg/dag	12	Significante verbetering van manische en depressieve symptomen (YMRS en HAM-D)
Quetiapine						
Sajatovic et al, 2008	59	62.9 (55-79)	RCT	400-800mg/dag	3-12	AI op dag 4 response (YMRS) in quetiapine (n=28) vs placebo (n=31), en ook na 12 weken.
Risperidone						
Madhusoodanan et al, 1995	2	71-79	P	1-2mg/dag	2-3	1 patiënt herstelde van gemengde episode
Olanzapine						
Nicolato et al, 2006	1	85	R	2.5mg/dag	24	Remissie van katatone symptomen in 4 dagen, stabiel na 6 maanden
Clozapine						
Shulman et al, 1997	3	72 (70-74)	P	25-112.5mg/dag	44	Klinische response (CGI) van psychotische manie in therapie resistente patiënten

Bijlagen Appendix hoofdstuk 13

- 1 R= retrospectief, P= prospectief, RCT= randomised controlled trial, CGI= Clinical Global Impression scale, YMRS= Young Mania Rating
- 2 Scale, HAM-D= Hamilton Depression scale.